

KONG *Christian*
DEN OTTENDE
som den ved høi Dannelse udmærkede Mand

Af H. C. Ørsted

Vort Selskab har stedse gjort sig det til Pligt, at hædre en bortdød Præsens med en Mindetale. Det har nu denne Pligt at opfylde med Hensyn paa en hedengangen Styrer, der tillige var vor Konge. Den forevige Fyrste modtog endnu som Prinds med høi Velvillie Selskabets Indbydelse til at være dets Præsens, og ved sin Thronbestigelse viste han os den, af hans Kjærlighed til Videnskaberne udspringende Bevaagenhed, at beholde sin Stilling til Selskabet, saa at vi undertiden havde den for et Videnskabselskab sjældne Ære, at see Landets Konge føre Forsædet ved vore Forhandlinger.

Det ærefulde Embede, som Selskabet i en lang Række af Aar saa velvilligt har betroet mig, giver mig ved denne Leilighed et Hverv, hvis Vanskelighed jeg tilfulde føler; men jeg troer at burde stole paa den Overbærelse et Arbeide bør finde, som Opfyldelsen af en Pligt paalægger os. Dersom nærværende Mindeskrift skulde omfatte den forevige Konges hele Virksomhed, vilde Sagens mangfoldige Vanskeligheder uden Tvivl bestemt mig til at bede Selskabet overdrage dette Hverv til en Anden dertil mere skikket; men Sagens egen Natur synes at opstille os et mere begrænset Maal. Det var ikke i hans Egenskab som Fyrste at vi valgte ham til vor Præsens, men fordi vi hos ham fandt den ophøiede Stilling forenet med afgjort Sands for Videnskaberne, en ualmindelig Kundskabsfylde og en omfattende Dannelse. Det er da med Hensyn paa disse Egenskaber, jeg har at fremstille hans Minde. Det er vel sandt, at vi under en saadan Fremstilling ikke kunne glemme, at den ved sin høie Dan-

nelse udmærkede Mand ogsaa var af Kongeæt og omsider selv Konge – Skildringen vilde i flere Henseender blive mangelfuld og eensidig, dersom vi vilde oversee dette – men vi have her ikke den Pligt, at trænge ind i alle de forviklede Statsforhold, udvortes og indvortes, hvori hans høie Stilling satte ham: vi ville blot af disse Forhold hente Træk til at belyse hans udmærkede Personlighed.

Men førend jeg nu gaaer over til min Fremstilling, føler jeg mig opfordret til at møde en hyppigt gjentaget Indvending imod alle de Mindeskrifter, der ere bestemte til at hædre en Afdød, og som her kommer med mangfoldigt forøget Styrke igjen, hvor det gjælder et Mindeskrift om Landets Konge. Man indvender nemlig, at Forfatteren her, ved Øiemedet er nødt til kun at vise den skjønne Side af den Hædrede, og saaledes maa give et falsk Billede, istedetfor en sand historisk Udfoldning. Det være mig tilladt herimod at bemærke, at det Billede, en Tidsalder overgiver Eftertiden at sine udmærkede Mænd, dannes af mangfoldige, tidt ikkun lidet overeensstemmende Beretninger og Domme. Hvor vanskeligt er det ikke for den samtidige Forfatter at gennemskue en Mands hele Væsen og Virken med fuldendt fleersidig Upartiskhed! Hvor let skeer det ikke, at Tanken dvæler ved det Ufuldendte og Mislykkede i Mandens Færd, saa at de uvenlige Følelser faae en overveiende Indflydelse paa Opfatningen! Mig synes, at dette ganske i Særdeleshed finder Anvendelse, naar det gjælder om en Konge, fordi man ikke indskrænker sig til at forkaste alt det, der er sagt om ham af Smiger, men endog det, som kan mistænkes derfor. Lad da Mindetalen indtage sit lovlige Sted blandt de historiske Billeder, vi overgive til Efterverdenen; dog kun under den Betingelse, at den holder sig til Sandhed, skjøndt med den vedgaaede Hensigt, at fremstille sit Billede i det Lys, hvori alle velvillige Følelser ville have den Afdøde betragtet. Jeg har nogen Tillid til den Overbeviisning, jeg her udtaler; thi jeg var fra Ungdommen indtaget mod saadanne Mindetaler, hvorover jeg havde hørt saamange ugunstige Domme, og hvoraf jeg selv havde seet afskrækkende Prøver nok; men da jeg senere blev fortrolig med Arbeider, hvori det ikke var den usle Smiger, der førte Ordet, men Sandheden i Kjærlighedens Tjeneste, saae jeg klart, at det er muligt i saadanne Værker at give lærerige Billeder, der have ligesaamegen Værdie for Historien, som lykkelige Afbildninger have for Mindet om Menneskers Udvortes, hvori vi føle Troskaben, endskjøndt ikke hver Vorte, hver Rynke, hver Plet er gjengivet. Det er denne Troskab, jeg her vil søge at bevare, og efter hvilken jeg stedse har stræbt i tidligere Arbeider af lignende Art. Hvilkesomhelst andre Mangler man deri kan finde, haaber jeg, at det ikke skal være Mangel paa Sandhedskjærlighed.

Vi vende naturligvis først vort Blik paa de faa og ufuldkomne Efterretninger, vi have om den Hedengangnes Opdragelse, en Gjenstand, som desto mere fortjener vor Opmærksomhed, jo meer udmærket den Mand var, som udgik derfra. Det er lærerigt at see, hvorledes Barnets og Ynglingens Naturanlæg i forskjellig Grad tiltrak og frastødte de tilbudne Dannelsesmidler. Hans fyrstelige Forældre søgte at forskaffe ham den fortrinligste Underviisning, og hørte derover Raad af de Mænd, som hver i sin Kreds syntes dem deres Tillid værdigst. Den lærde *Ove Høegh Guldberg* anbefalede dem *Niels Iversen Schow*, der senere døde som Professor i Græsk Sprog og Archæologie. Denne Mand havde tilbragt henved 14 Aar, fra 1778 til 1792 udenlands, blandt andet en lang Tid i Italien, og havde erhvervet sig et Navn i den lærde Verden, fornemmelig ved et Arbejde over *Hesychius*. Han havde fundet en saadan Tillid blandt Fremmede, at en Fyrst *Czartoriski* havde betroet ham sine Børns Opdragelse. Under hans philologiske Studier synes han ikke at have forsømt de historiske og filosofiske, hvilket man maa slutte af adskillige Afhandlinger, som han nogle Aar senere bekjendtgjorde, blandt hvilke een, som han i Aaret 1800 læste her i Videnskabernes Selskab, over det Spørgsmaal: hvorledes kan Barbari eller Raahed og Uorden i Samfundet bestaae med Kultur? Om man end ikke kan indrømme denne Afhandling nogen høi videnskabelig Fortjeneste, viser den dog en Forfatter, som havde et Overblik over Menneskeslægtens Historie, var bekjendt med de bedste Skribenter, levende erkjendte Nødvendigheden af den moralske Grundvold i Menneskesamfundets Udvikling, og havde en udmærket Frisindighed. Han ytrer sig tillige over de store Vanskeligheder, som Hoflivet lægger i Veien for en ung Fyrstes Opdragelse, paa en Maade, der gjør en Mand i hans Stilling største Ære. Valget skulde efter alt dette synes meget lykkeligt; men dog fandtes der Mange, der ikke tiltroede ham de Egenskaber, som fordres af en Lærer og Opdrager; og da han, efterat have fratraadt sit Opdragerembede, kom i offentlig Virksomhed ved Universitetet, vendte den almindelige Dom sig aldeles imod ham. Imidlertid tør man dog antage, at den unge Prinds ved *Schows* Underviisning er bleven fortrolig med mange nyttige Sandheder og gode Grundsætninger, og at han med en ædel ungdommelig Naturs Aabenhed for det Skjønne og Gode har tilegnet sig dem, og derimod ligesom frastødt Andet, som bødes ham med mindre skjønsomt Valg. Saameget synes vist, at Prindsen i en modnere Alder maa have fundet, at *Schows* Undervisning ikke havde været ham ufrugtbar, da han vedblev at bære Bevaagenhed for denne Mand og troligt vedligeholdte den, selv da den offentlige Mening havde taget den modsatte Retning. Men om vi end med nogen Grund tør antage, at *Schows* Virksomhed for Prindsens Opdragelse ikke har været uden Frugt, blev

dog et andet, langt mindre glimrende Valg, paa det kjendeligste mere frugtbringende. Den aandrige Naturforsker, *Peter Abildgaard*, i sin Tid en af vort Selskabs Prydelser og Støtter, anbefalede til at være Prindsens Lærer i Naturhistorien en ung Mand af sit Frændskab, *Hans Severin Holten*. Jeg nærer den Formodning, at *Abildgaards* Fortjeneste ved dette Raad er større, end man ved første Øiekast troer. Denne Mand, hvis faderlige Raad og Belæringer jeg i min Ynglingsalder havde den Lykke at nyde, forenede med sine udmærkede Evner, sine mangehaande Kundskaber og rige Erfaringskat en hæderlig Lyst til at meddele deraf og en sjælden Gave til at vejlede ved gode Raad. Han nød ogsaa i de høieste Kredse en stor Tillid, og glædede sig hjerteligt, naar han derved havde udrettet noget Godt. Det er mig derfor ikke lidet sandsynligt, at han har givet sin unge Frænde manget velgjørende Raad, om hvorledes han skulde indrette den Underviisning, han gav Prindsen. Det er saaledes, at ædlere Aander umærkeligt virke og med Haab kunne forudsee Frugter deraf igjennem mangfoldige Mellemlid. *Peter Abildgaard* bidrog ved sit Raad til at en ung Fyrste, som Forsynet omsider kaldte til en Throne, fandt en dannende Underviisning i en Retning, som tiltalte ham, og hvorved han blev istand til at gjøre Fædrelandet Ære og Nytte. Saaledes havde da *Abildgaard*, som overalt ikke nøiedes med selv at erhverve sig Ære ved sin Videnskab, men virksomt brugte sin Indflydelse til at fremme Videnskabens Blomstring hos os, ogsaa ved hiint Raad udstrøet Sæd for en lang Fremtid. Et fortrinligt Mindeskrift, som skyldes et andet Medlem af dette Samfund, beretter, hvorledes *Holten*, uagtet Underviisningstimerne i Begyndelsen kun vare faa, vidste at vække sin fyrstelige Lærlings Videbegjærlighed ved at anlægge for ham et lidet Museum, og ved selv at føre ham ud i det Frie, for at opsøge Naturgjenstande. Herved erholdt han en nyttig Øvelse i at see med egne Øine; og ved Ordningen og Opstillingen af alt dette vandt hans Natursands baade i Liv og i Skarphed. Et herligt Malerie af Juul, som forestiller Prindsens Forældre med deres Børn, minder yndigt herom, idet Prindsen er malet med en Sommerfugl, som han kommer og viser sine Forældre. Ved *Thomas Bugge* blev han gjort bekjendt med den experimentale Naturlære. *Bugges* livlige og klare Foredrag kunde ikke andet end være ham tiltrækkende og frugtbart; og at han virkelig havde høstet Gavn deraf, derom kan jeg selv være Vidne; jeg mindes endnu levende, med hvilken Tænksomhed den unge Prinds opfattede de nye Forsøg, jeg i Aaret 1805 kunde vise ham, da han ledsaget af *Holten* besøgte den lille physiske Instrumentsamling, som dengang stod til min Raadighed.

Blandt Prindsens Lærere bør ogsaa nævnes vor udmærkede Mathematiker *Carl Ferdinand Degen*, som egentlig var ansat til Lærer for Prinds *Ferdinand*, men tillige af *Bugge*

anbefaledes til at vejlede Prinds *Christian* i Mathematiken. *Degens* matematiske Indsigter, hans udbredte Kundskaber i de gamle og de nyere Sprog, hans øvrige Lærdom i mange andre Fag mindes endnu iblandt os; men det er paa den anden Side bekjendt, at han var langt mindre skikket til at føre de Unge ind i Videnskaben, end til at være Raadgiver og Veileder for dem, som allerede havde overvundet de første Vanskeligheder. Det synes heller ikke, at det var lykket for ham, at føre Prinds *Christian* ind i denne Videnskab, til hvilken han dog syntes at have Anlæg, som man kan slutte af den udmærkede Lethed, hvormed han satte sig ind i det meest forviklede Regnskabsvæsen, og den Klarhed hvormed han opfattede Maskinindretninger. Jeg haaber, at Ingen vil tyde dette som en Nedsættelse af vor høit skattede afdøde Selskabsfælle, men som et tjenligt Exempel paa, at man, ved at vælge Lærere for Børn og Ynglinger af de høieste Stænder, ikke saa meget skal see paa et berømt Navn, men meget mere skal stræbe at vælge de dueligste og for Øiemedet bedst skikkede blandt de Lærere, som ere bekjendte for at virke gavnligt paa Ungdommen.

Efter alt dette kunde man let fristes til den Tanke, at den unge Prinds paa en vis Maa-
de var bleven opdraget til Naturforsker; men dette vilde ikke stemme med Sandheden. Han blev ført til at kjende Naturen saaledes, som man med Hensyn paa den almindelige Dan-
nelse maatte ønske, at det omtrent skete for ethvert Menneske. Hovedsagen i Fremgangs-
maaden var nemlig, at han øvedes i at see og sammenfatte Gjenstandene. Dette modner
ikke blot Anskuelsesevnen, men ogsaa i forskellige Retninger Dømmekraften, som vænnes
til at forsmaa det Kunstlede og Overforfinede, der saa hyppigt indblander sig i den Lær-
dom, der ellers tilbydes os. Selv da han senere erhvervede sig saa omfattende Kundskaber i
adskillige Dele af Naturvidenskaben, at Naturforskerne gjerne indrømmede ham en Plads
imellem dem, var han mere en høitdannet kundskabsrig Kjender end en egentlig Naturfor-
sker.

Men værdigt vor Opmærksomhed er det, at Naturvidenskaben kom til at udgjøre en af
Hovedbestanddelene i hans Opdragelse, hvilket dengang ikkun anbefaledes af enkelte
Fremskridtsmænd, og først nu, et halvt Aarhundrede senere, nærmer sig til almindelig
Anvendelse.

Blandt de Ting der havde Indflydelse paa hans Dannelse, bør jeg ikke glemme, at *Chri-
stian Colbjørnsen* holdt Foredrag for ham over Lovgivningsgrundsætningerne. Hvad hans
øvrige Opdragelse angaaer, maae vi vel beklage, at vi derom savne mangan ønskelig
Oplysning; men vi kunne dog med Sikkerhed slutte os til en Deel deraf. Han lærte i det
mindste de ham vigtigste levende Sprog, saaledes at han med Lethed kunde udtrykke sig

deri. Dette førte hans Stilling med sig. Det er ikke blot af sine Sprogmasterne, at en ung Fyrste lærer fremmede Sprog: han maa ofte tale med Fremmede, og finder derved en betydningsfuld Leilighed til Øvelse og en bestandig gjenkommende Drivefjeder til at beflicte sig paa at tale disse Sprog vel. Den udmærkede Lethed i at tale og i at opfatte, som vor Prinds *Christian* havde, maatte medføre den Virkning, at han havde usædvanlig Nytte af disse sine Forhold.

Blandt dem, som have havt Indvirkning paa Prindsens Opdragelse, fortjener uden Tvivl hans Moder at nævnes med Berømmelse; jeg har idetmindste ofte hørt fortælle, at hun viste en ualmindelig Iver for samme.

Det er vel værd, et Øieblik at dvæle ved Virkemaaden af den hele her skildrede Opdragelse. Det er en naturlig Følge af en ung Fyrstes Stilling, at man ikke lader ham modtage Kundskaberne under saa strenge Former, som dem, man anvender ved andre Børns Underviisning. Han trænger ikke til at bruge dem paa samme Maade som Andre, og Dannelsen for hans eiendommelige Standsforhold fordrer desuden endeel af hans Tid. Det hører ikke til hans Kald at afgjøre vanskelige Religionsspørgsmaal – det er endog farligt for Religion og Stat, om han forsøger derpaa – Det er ikke heller hans Kald at opdage nye Sandheder i Videnskaberne – det kan endog føre til en skadelig Forsømmelse af hans sande Kald, om han fordyber sig i saadanne Ting. – Det er heller ikke hans Kald at være Kunstner eller Digter – en misledende Forfængelighed kunde da let faae Indflydelse paa hans Regjering – ikke engang Krigskunsten bør i hans Opdragelse have en afgjørende Overvægt – har Naturen bestemt ham til en kongelig Krigers, for Staten tidt mere farefulde end gavnlige Bane, vil han let selv uddanne sig dertil; nei, hans Opdragelse skal give ham en ved en velordnet Kundskabsmasse udviklet og understøttet høi Dannelse, der sætter ham istand til at fatte og bedømme Brugbarheden af sine Mænd og deres Raad; han vil da i de mangfoldige Sager, han skal lede og styre, finde Virksomhed nok for sin Aand: lykkeligt for ham og Staten, naar han ikke indlader sig saaledes paa det Enkelte, at han derved drages bort fra at holde sig Sammenhængen i de store Forhold klart for Øie.

Enhver, som levende forestiller sig, hvor usigelig vigtig Opdragelsen af en Fyrste er, naar han engang skal styre Folk og Rige, kan ikke tilbageholde det Ønske, at den anlægges med den største Skjønsomhed. Til Bestyrer af en saadan Opdragelse synes det at man burde vælge en Verdensmand af sand Erfaring og sund, skjønsom, men uforkunstlet Menneskekundskab, hvortil endnu maatte komme, som ufravigelig Betingelse, prøvet Ret-sindighed og Fasted. Denne Mand skulde vælge de særegne Lærere, saavel i det, der

hører til den legemlige som til den aandelige Uddannelse, og føre en velberegnet Overop-sigt over deres Virksomhed. Til Lærere skulde Ingen vælges, uden at man var sikker paa hans Duelighed, ikke blot med Hensyn paa Kundskaber, men ogsaa paa hans Øvelse baade i at lære og at lede de Unge. Blandt dem, der ere kjendte som dygtige og agtede Lærere for andre Drengene, vil man ved skjønnsomt Valg let finde dem, der i Sandhed ere tjenlige for en Prinds og forstaae at gjøre de Forandringer i deres Fremgangsmaader, som den hele Underviisningsplan fordrer. Den unge Fyrste maatte allerede tidlig bringes paa en passende Maade i Bekjendtskab og Tankevexel med udmærkede Mænd. Blandt andre Midler hertil synes det at være meget nyttigt, at Opdragelsens Styrer, som ordentligviis maatte holde Taffel med den unge Fyrste, jevnligt dertil indbød deels dennes Lærere, deels andre saadanne Mænd, hvis indbyrdes Samtaler kunde være lærerige for en ung Tilhører, og hvori han paa en klog Maade kunde ledes til at tage en beskeden og dog frimodig Deel. Ofte kunde Valget ogsaa skee i den blotte Hensigt, at lade den unge Fyrste see og høre Mænd af stor Berømmelse. Efterhaanden kunde det vise sig nyttigt at lade den unge Fyrste selv deeltage i Valget af Gjæsterne. Afvexlingerne i Selskabet vilde føre de meest forskjellige Gjenstande paa Bane. Overalt maatte den unge Fyrstes Dannelse saameget som muligt skee ved det levende Ord, ved hvilket han i Fremtiden saa hyppigt skal virke og modtage Indvirkninger. Selv i den sædvanlige Opdragelse vilde det vistnok være ønskeligt, at det levende Ord og en virksom Tankevexel var hyppigere, end det under de sædvanlige Betingelser er muligt; men hvor Midlerne ikke ere indskrænkede ved de sædvanlige Hensyn, bør de ikke forsømmes.

Dog jeg maa ikke lade mig videre henrive fra vor nærværende Gjenstand. Om end vor *Prinds Christians* Opdragelse ikke udførtes efter en saa fuldkommen Plan, som et fortsat Overlæg maaskee kunde udtænke, var den dog hverken anlagt uden Omhu, eller forfeilet i sin Virkning. *Prinds Christian* viste sig strax i sin første Ynglingsalder ikke blot med al den Anstand og Selskabstone, men med al den Dannelse, som en ualmindelig heldig Opdragelse kunde frembringe. Denne fortsatte han ikke blot ved Læsning, men ved Benyttelsen af de selskabelige Livsforhold. Det var naturligt, at hans videbegjærlige, fremadstræbende, allerede heldigt forberedte Aand maatte føle sig tiltrukket af udmærkede Mænd, og at disse atter maatte tiltrækkes af ham, endog uden Hensyn paa hans ophøiede Stilling; hvorimod han maatte udøve en hemmelig frastødende Virkning paa Mennesker, hos hvem Raahed og Lavhed var herskende, og selv atter føle sig bortdraget fra dem, endog naar deres Mangel paa Dannelse dækkedes af nogen udenfra den skjænket Glands. Man

gjætter let, hvorledes han nu høstede Nytte af alle de høiere Selskabskredse, som saa frit stode ham aabne, og hvori han snart underholdt sig med Landets fortrinlige Mænd, snart med udmærkede Fremmede.

Imidlertid vedblev han fortsat at dyrke Naturvidenskaben. En nogenlunde sjælden Veirbegivenhed gav ham Anledning til, første Gang offentligt at vise sig som Dyrker af Videnskaben. I Aaret 1804 faldt her en saakaldt Svovelregn. Alle Kjøbenhavns Gader bare om Morgenen d. 25de Mai Spor af det faldne gule Støv. Prindsen havde Leilighed til, da han om Morgenen Kl. 7 rykkede ud med Tropperne, at tage et Overblik over endeel af den Strækning, hvorpaa Regnen var falden. Naturforskerne vidste vel at dette Støv er langt fra at være Svovel, men at det er det fine Befrugtningsstøv, som Vinden har opløftet og medført fra Naaletræskovene, og som Regnen atter har ført ned; men Begivenheden er sjælden nok til, hvergang at opfordre til ny Undersøgelse. Prindsen foretog selv Forsøg og Iagttagelser over dette Støv, og indsamlede Efterretninger om Naturbegivenhedens Gang. Sine Undersøgelser herover meddeelte han i et Brev til den berømte *Blumenbach*, som gav et Udtog deraf i *Voigts Magazin für den neuesten Zustand der Naturkunde und ihrer Hülfswissenschaften* 9de Bind. S. 103 og 104. Vigtig er den Efterretning, at denne Regn af Befrugtningsstøv har strakt sig over en Længde af mere end 8 Mile, hvilket man ikke let ventede af en saaledes beskaffen Virkning.

Det er naturligt at Prindsen, som greben af Tidsalderens Dannelse, ogsaa med denne maatte dele den mere levende Følelse for Menneskerettigheder, for Frihed, for Slægtens fortsatte Fremskridt til høiere Udvikling. Han forefandt allerede denne Følelse hos adskillige Mænd i de høie Kredse, som stode ham nærmest. Jeg vilde nævne *Andreas Peter Bernstorff*, dersom han ikke allerede var bleven bortrykket fra det sørgende Danmark, medens Prindsen endnu var meget ung (11 Aar), men den Aand, hvoraf Stavnsbaandets Løsning, Negerhandelens Ophævelse, Handelens Befrielse fra mangfoldige Baand fremgik, var ikke udelukkende for *Bernstorff*; hos *Schimmelmann*, *Rewentlauerne*, *Colbjørnsen* levede den fremdeles, ikke mindre i *Hertugen af Augustenborg*, hvis Datter siden blev Thronens høie Prydelse, ja *Kronprinds Frederik*, som med Ungdomsvarme medvirkede til samme skønne Øiemeder, deelte disse Følelser. Der herskede i den sidste Deel af forrige Aarhundrede en stor Iver hos de høiere Stænder, for at hæve de lavere til større Frihed, Dannelse og Velstand. Men hermed er det langt fra mig at ville sige, at hans frisindede Tænkemaade fornemmelig var bleven vakt i disse høiere Kredse, vore Skribenter udbredte den: det Bedste, hvad han læste i fremmede Sprog, indgjød ham den. Man maa endog tilstaae, at Iveren for

at udbrede Frihed og Oplysning begyndte at kjølnes i de høiere Kredse, selv hos de Mænd, hos hvem den førhen havde været meest levende. Hos disse, tør jeg med Sikkerhed sige, var Menneskekjærligheden og Frihedsaanden i sig selv ikke bleven ringere; men en vis mismodig Frygt havde faaet Indgang hos dem, ved de farlige Følger, de havde seet af Frihedens Misbrug. Hertil kom den Utaknemmelighed, hvormed de Skribenter, som fandt Fremgangen i Forbedringerne for langsom, eller som udpegede Feil i Regjeringens Foretagender, stræbte, og stræbte ikke uden Virkning, at give Folket ringe Tanker om de Mænd, hvem de første Skridt paa Forbedringens Vei skyldtes; ja disse Skribenter syntes ofte i deres Dadel ret at vogte sig for at lade noget Lys falde paa hine Mænds store Fortjenester. Vistnok er det Dydens høie Fordring, at Mennesket ikke ved saadan Modgang skal lade sig afskrække; men ei at tale om, at det er vanskeligt ganske at overvinde den Forstemning, som slige Indvirkninger fremkalde, betænker man maaskee ikke nok, at de Regjeringsmænd, som ville befordre Fremskridt, have mange andre, for det Bestaaende indtagne, Mænds Modstand at overvinde, og nu lammes i deres Virksomhed, naar disse Modstandere tabe den Ærbødighed, som førhen indgav dem en vis Sky, og tvertimod nu triumferende, om ej med Rette saa dog med et vist Skin, kunne paastaae at de havde havt den klogere Mening, som kun var bleven fortrængt ved de Andres Overmagt. Et saadant Visdomsskin giver mange hemmelige Tilhængere af det Gamle en, dem førhen fremmed Dristighed til at forstærke Modstandspartiet. Hertil kom endnu i hiint Tidsrum adskillige, fra ganske andre Sider tilbagetrængende Indvirkninger. Medens en aandrig Modstand havde reist sig mod det attende Aarhundredes altfor udelukkende Indrømmelse af Forstandens Herredømme, og medens Følelsen for Religion og Poesie havde fundet varme Talsmænd, især i Tydskland, fandt man sig ofte opfordret til at vende tilbage til Sandheder, som en falsk Forbedringslyst havde tilbagetrængt, endog haanet. Men denne Tilbagegang standsede ikke ved de rette Grændser. Ligesom en Bevægelse i den ubesjælede Natur ikke ophører med den bevægende Krafts Indvirkning, men fortsætter sig, netop fordi det Villieløse ikke kan forandre sin Tilstand, saaledes skeer det ogsaa, kun med den af Tingenes Natur følgende Forskjæl, i Menneskeslægtens Udvikling. Naar de selvstændigere Aander have sat en Bevægelse i Gang, faaer denne snart en Skare af Eftersnakkere revet med sig, som blive ved i den begyndte Retning, uden at standse ved nogen Fornuftgrændse, men ofte skuffe sig selv og Andre med den Indbildning, at de gaae frem ved Hjælp af egen iboende Kraft, endskjøndt de ikkun følge den vidtomfattende Naturlov, at det Villieløse fortsætter den det givne Retning, og ikke hemmer sin Fart ved egen Kraft. Saaledes gik det ogsaa her; Mange

løb med den opnaaede Fart lige ind i Middelalderen, og forelskede sig i dens Adelsvæsen og Katholskhed.

Denne Tænkemaade vandt en skadelig Indgang i en stor Deel af de dannede Kredse, men især i mange af de høiere, hvor den traf mange Mænd, hvis Aand ved Begivenhedernes Gang havde taget en Vending, der gjorde dem modtagsomme for en saadan ny Retning. Ikke ringe Indflydelse havde ogsaa, skjøndt paa en ganske anden Maade, Beundringen for *Napoleons* mægtigt og veldædigt ordnende, ved Tidernes Forvirring nødvendiggjorte Selvherskervæsen.

Prinds Christian lod i sin ungdommelige Kraft ikke disse hemmende Omstændigheder bestemme hans Retning; han havde en overveiende Tilbøielighed for Friheden og Oplysningens Udbredelse. Dette viste han ved flere Leiligheder, blandt andet ved den Yndest han bar for de udmærkede Nordmænds Bestræbelser, som gik ud paa, at tilveiebringe et Universitet i deres Fødeland. Paa den Fest, som i Anledning af dette Universitets Stiftelse holdtes her i Aaret 1811, og hvorved adskillige af begge Rigers udmærkede Mænd holdt Taler, fremstod ogsaa Prindsen, og holdt med den ham egne skjønne Anstand, klangfulde Stemme og Foredragsevne en kort men velaffattet og passende Tale, som ogsaa fandt almindeligt Bifald. Jeg, som selv med varm Deeltagelse var tilstede ved denne Fest, kunde som Vidne bekræfte dette, dersom ikke ethvert nyt Vidnesbyrd herom var uforlødent. Man kan med Rette sige, at dette var det første Skridt, hvorved Prindsen ret tildrog sig offentlig Opmærksomhed, og begyndte at nyde en mere almindelig Agt for Aand og Dannelselse. Det er os alle noksom bekjendt, hvorledes Begivenhedernes uforudseelige Gang førte *Prinds Christian* til at give Verden langt større Beviser paa sin Kjærlighed til Folkefrihed, og Anledning til at udrette langt større Ting for Norge, end Nogen i hiin Time kunde ahne. Det kan ikke falde os ind at fremstille Sagen saaledes som om Norges fri Forfatning var udsprungen af hans Tanke: den var meget mere Frugten af Tingenes Magt, som yttrede sig under mange frisindede Nordmænds Medvirkning; men hans Deeltagelse i dette vigtige Værk var dog saadan, at det ikke var kommet saa heldigt i Stand, uden hans Agtelse for Frihed og Folkerettigheder og hans lykkelige Sands for det, som i de farefulde Dage tjente til Rigets Vel, ja til at redde det norske Folks Selvstændighed. Hertil kan endnu lægges den Ros, at det ikke var uden stor Fare for at miste sine Rettigheder som forventet Dansk Thronarving, at han vovede alt dette.

Det var i hans første Manddomsalder, at han fik Leilighed til at fremme saa stort et Værk, som dog Begivenhedernes Gang ikke tillod ham videre at styre eller uddanne. Han

blev nu Gouverneur over *Fyen*, hvor han i en lang Række af Aar havde en Virkekreds, der vel ikke gav ham Magt til at udrette Meget, men som han dog vidste at benytte til mangefold Gavn for Landet. Efterat have været omhvirvlet af de heftigste politiske Storme fandt han her en Rolighed, han vidstnok ikke havde ønsket, men som hos den dygtige Mand pleier at modne Tænknings og Erfaringens Frugt. Han afbrød denne Rolighed ved Reiser i Udlandet, af hvilke de betydeligste faldt i Aarene 1818 til 1822, en senere i 1838. Han besøgte, for største Delen i Selskab med sin beundrede Fyrstinde, de meest oplyste Lande, og stiftede der Bekjendtskab med deres Regenter og Statsmænd. Der gaves faa af Europas Regenter, med hvilke han ikke blev personlig bekjendt; selv med de to Russiske Keisere, Alexander og Nikolaus hvis Land han ikke besøgte, traf han sammen paa sine Reiser i Tydskland, og vandt deres Venskab. Man vil vanskelig kunne nævne nogen stor Statsmand fra den Tid, med hvem han ikke kom til at underholde sig. Det er bekjendt nok, hvorledes han af alle sine høie Standsfæller og af de meest udmærkede Statsmænd modtoges med den største Høiagtelse, og mindedes med endnu større end den, hvormed han modtoges. Vi ville for Øieblikket især fæste Tanken paa den Indflydelse dette maatte have paa hans Statskunst. Der kan neppe være Tvivl om, at al denne Omgang maatte være ham høist lærerig; men man vover neppe nogen grundløs Formodning, naar man troer at den indeholdt flere Advarsler om Forsigtighed ved Indførelsen af Forbedringer, end ønskeligt havde været. Det er neppe de første Reiser, som i høi Grad have havt denne Indflydelse - den Deel, han havde havt i de Norske Begivenheder, gjorde uden Tvivl Fyrster og regjerende Statsmænd mere tilbageholdne imod ham, medens Sagen endnu var i nogenlunde frisk Minde; men den senere Rejse 1838 synes især at have havt en saadan Virkning paa ham. Staternes Styrere møde i deres Bestræbelser saa mange Vanskeligheder, see saa hyppigt fortrædelige Følger af det Nye, de med den bedste Hensigt havde indført, have overalt saamegen Leilighed til at see de Misligheder der følge af dristige Forandringer, at de omsider dvæle altformeget derved. Den uophørlige og anstrængende Sysselsættelse med at opretholde Orden og Fasthed i det Nærværende rykker dem ofte den Fare, man udsætter sig for, ved ikke at vove de nye Fremskridt, altfor langt fra Øinene. Man tør vel med Sandhed sige, at *Prinds Christian* ikke derved tabte sin gamle Kjærlighed for frie Statsindretninger - han gav derpaa Vidnesbyrd nok, ved som Prinds at medvirke til Stænderindretningen, og som Konge at give Communalindretningerne en større Vidde, end der forud var paatænkt, ved at begunstige Offentlighed i Regjeringshandlingerne og anordne Finantsregnskabernes fuldstændige Offentlighed, ved at begunstige friere Handelslove, ved at

begunstige Bestræbelserne for almindelig Værnepligt, ved at anordne Negerfriheden paa vore vestindiske Øer, og endelig ved at begynde det friere Forfatningsværk, som Døden hindrede ham i at fuldende, men som han dog i Døden gav en første Bevægelse, hvilken hans ophøiede Eftermand med fri Kjærlighed fortsætter og stræber at bringe til den hurtigst mulige Fuldendelse – men maaskee vilde han have skredet hurtigere frem i sit Værk, dersom han ikke havde tilstedet de mange, vistnok vægtfulde Advarseler, han havde modtaget af betydelige Statsmænd, en altfor stor Indflydelse paa sine Fremgangsmaader.

Jeg følte mig her opfordret til at følge den forevige Fyrstes Aandsgang i en af dens forskellige Retninger; jeg vender nu tilbage i Tiden. *Prinds Christian* blev 1809 Præsæs for Kunstacademiet. Heri laae en ny Drivefjeder for ham til at sysselsætte sig med de skønne Kunster, som allerede forud vare ham kjære. Enhver som betænker i hvormange Forgørelser de skønne Kunster udbrede sig, hvorledes de paa den ene Side berøre Digtekunst, Historie, det Skjønnes Theorie, paa den anden fordrer saa mangfoldige Færdigheder, ja i mange Maader træde i Forbund med Haandværkerne, vil let skjønne hvor rig Anledning her blev til Eftertanke og indre aandelig Fremgang for en Mand, som ikke vilde lade nogen ham betroet Styrelse være en tom Ærespost. Hertil kom, at Academiet for de skønne Kunster har sine mange, som jeg saa tør sige, huslige og borgerlige Fornødenheder, i hvis bedste Ordning og Bevaring den høie Præsæs ikke tog liden Deel. At hans Smag for Kunsten og hans Kundskab om alle dens og dens Dyrkeres Fornødenheder i høi Grad maatte vinde ved hans Reiser, og isærdeleshed ved hans Ophold i Italien, skjønnes let. Allerede for den blot skuelystne Reisende frembyde de store Stæders Museer og Kunstværker den herligste Leilighed til Nydelse og Smagens Uddanning: er den Reisende Kjender, aabner der sig endnu flere Leiligheder for ham, og saavel Kunstvenner som Kunstnere komme hans Ønsker imøde; men tænker man sig nu den Forening af Kunstkjærlighed, utrættelig Iver for at see og lære og dertil den ophøiede Stilling, som begunstigede vor *Prinds*, kan man let forestille sig, hvormegen Nytte han høstede af sine Reiser. Han greb paa samme ogsaa Lejligheden til at erhverve sig skønne Kunstskatte, hvoraf vi her isærdeleshed maae nævne en herlig Samling af antike Vaser.

For hans Naturvidenskab bleve disse Reiser ikke mindre frugtbare. Omstændighederne have herom givet mig en nærmere Kundskab. Jeg har paa mine senere Reiser ofte haft Leilighed til at besøge Stæder hvor han og hans herlige Fyrstinde havde været. Foruden de Følelser, det ophøiede Pars Skjønhed, Aandsdannelse og elskværdige Adfærd havde indgydet, talte man med Beundring om den Indsigt, *Prinds Christian* havde lagt for Dagen, naar

han besøgte Museerne. Det har ikke undgaaet min Eftertanke, at Mandens ophøiede Stilling hist og her kan have havt nogen Indflydelse paa Styrken af det Udtryk, Berømmelsen erholdt; men med Sikkerhed kunde jeg sige mig selv, at hans Kundskaber ikke mindre end hans andre ædle Egenskaber havde vundet oprigtig Høiagtelse. Paa disse Reiser fandt han tidt Anledning til at gjøre Erhvervelser for sine naturvidenskabelige Museer; ofte greb han ogsaa med fyrstelig Gavmildhed Leiligheden, til at berige fremmede Samlinger med Gjenstande, som de savnede. Hans Reiser satte han ogsaa i varig Forbindelse med mange Lærde, hvoriblandt jeg blot vil nævne *Cuvier*, *Arago*, *Davy*, *Humboldt*, *Brogniart*. I Neapel gav et Udbrud af Vesuv ham Anledning til selv at anstille Undersøgelser paa Stedet, hvilke han meddeelte i en Afhandling, som oplæstes i det Neapolitanske Videnskabernes Selskab og indrykkedes i dets Skrifter.

Ved hans Hjemkomst 1822 fra de store Udenlandsreiser maae vi sætte et nyt Hovedafsnit i hans Liv. Han havde nu til den høie Dannelse, han allerede medbragte til Reiserne, føiet den, som disse kunne give den velforberedte, Tiden og Leiligheden velbenyttende, af Lykken begunstigede Mand. Det vil ikke være tjenligt for vor Hensigt at dele vor Fremstilling med Hensyn paa de to Tidsrum, da han nu levede iblandt os, først som Prinds og siden som Konge; thi han viste i al denne Tid de samme Egenskaber; og vi vilde nødes til idelige Gjentagelser, dersom vi, paa Grund af de vistnok betydelige Forskjelligheder, de tvende Stillinger medførte, vilde dele vor Fremstilling. Hans Hofholdning udmærkede sig, baade medens han levede som Prinds og da han var bleven Konge, ved det Præg af Skjønhedssands, Ordet taget i dets videste Betydning, som ikke kunde undgaae selv den flygtigste Iagttagelse. Man har ofte betegnet dette som Følge af Pragtlyst; men dersom man vil skjælnes, som man bør, mellem Pragtlyst og Præget af Skjønhedssands, maa Dadelen enten aldeles bortfalde eller dog blive til en Tvilsgjenstand. Pragtlysten ytrer sig deri, at det Glimrende og Kostbare søges, for at overgaae andre Mennesker, hvilket ikke let kan tænkes uden Ødselhed: hvorimod Lysten til at leve i en skjøn Omgivelse – uagtet den vistnok ikke kan tilfredsstilles uden Omkostninger – kan være forenet med Husholderiskhed; og det var den i det Hele taget hos vor bortkaldte Konge. Man kan endog sige, at han ihenseende til Bopæl var nøisom. Hans Sommeropholdssted, Sorgenfri, som han elskede baade ifølge Ungdomsminder og for dets skønne Omegn, var egentlig for lidet for en Fyrste, endsige for en Konge. Det Pallads, han som Prinds havde beboet her i Kjøbenhavn, foretrak han som Konge for det langt større og pragtfuldere Christiansborg, som han kun benyttede ved nogle faa større Fester. Selv hans Taffel, som Mange, skuffede ved falske Sammenlignin-

ger, dadlede for Overdaadighed, troer jeg, at man med Uret har tillagt denne Egenskab. Det var ikke *ved* Overdaadighed, at det udmærkede sig – der fandtes ofte ligesaa rigtbesatte Taffeler hos store Godseiere eller store Handelsmænd – men *ved* at forene hvad der tilfredsstillende saavel Skjønhedssandsen som Smagen i Ordets lavere Betydning. Den skarpe indvortes, om jeg saa maa sige aandige Sands staaer ordentligviis i Forbindelse med skarpe udvortes Sandser, og den sammenstemmende Tilfredsstillelse af de herpaa grundede Fordringer, maa ikke sættes ved Siden af en raa Sandseligheds Nydelyst. Store Tafler, hvortil Mange vare indbudne, gav han ikke saa hyppigt som hans ved sin Tarvelighed og store Maadehold udmærkede Forgænger, og kun disse var det, man kunde kalde rigt besatte; men med Billighed kunde man ikke kalde dem ødsle; hans daglige Taffel, hvortil ikkun Faa indbødes, var paa ingen Maade mere rigt besat, end man ellers finder det i andre store Huse, ved lige Antal af Gjester.

Sit skjønne og indtagende Hjem søgte han at besjæle ved flittigt at samle hos sig Mænd af udmærkede aandelige Fortrin. Jeg vil kun opholde mig lidet ved de store Taffelselskaber, eller de endnu langt talrigere Aftenselskaber, hvor det Eiendommelige mindre fremtræder. Man fandt dog i disse større Kredse Leilighed til at beundre hans sjældne Gave til at føre de forskjelligste Samtaler, som ved saadanne Leiligheder maae være saa korte og vexle mellem Saamange. Denne Følelse sammensmeltede derhos med det Indtryk, man modtog af hans mandige Skjønhed og ædle Anstand. Lad mig føie til, for at man ikke skal føle et Savn i Mindet af disse skjønne Sammenkomster, at det Indtryk, man modtog af Kongens Personlighed, ligesom fordobledes idet man ved hans Side saae den elskede Dronning, som ikke blot ved sin Skjønhed, men ogsaa ved sin høie Væxt og sin ædle Anstand syntes skabt for ham og for Thronen. De store Aftenselskaber forskjønnedes næsten altid ved Musik. Vore fornemste indenlandske Sangere og Musikkunstnere havde her Leilighed til at kappes med de berømteste udenlandske, og Selskabet havde herved en herlig Nydelse. I de mindre Selskaber, som *Christian den ottende* enten som Prinds eller som Konge samlede om sig, fremtraadte hans Personlighed fuldstændigere i al sin Eiendommelighed. Meddelelsen var her naturligviis friere og mere indholdsrig. Man saae der Videnskabsmænd, Kunstnere, udmærkede Embedsmænd, blandede med de Fornemste af Hoffets Medlemmer. Berømte Fremmede bleve ordentligviis indbudne til hans Hof, og med dem saadanne Mænd, med hvem det maatte være dem kjærest at træffe sammen. Selskabet fik sin Eenhed ved den Maade, hvorpaa Fyrste og Fyrstinde viste sig som Vært og som Værtinde. Det var ikke blot med Hensyn paa Samtalen, at dette gjældte; ofte bidroge mærkværdige

Som kongerne bød

*Christian VIII malet af
W. Marstrand 1843.
Det Nationalhistoriske
Museum på
Frederiksborg, Hillerød.*

Gjenstande til at give Selskabet et Foreningspunkt: snart var der et nyt Kunstværk at see, snart førte han Selskabet ind i sin skjønnne Samling af antike Vaser, undertiden, naar det især var Naturforskere der vare indbudne, førte han dem ind i sin kostbare Samling af Mineralier og Conchylier; overalt var han selv den kyndige Veiviser. Paa Landet førte han ofte sine Gjæster ud i den skjønnne Omegn. Fremmede Gjæster førte han undertiden tilvogns temmelig langt omkring, for at vise dem de skjønneste Steder.

I de mindre Aftenselskaber forelæste vore fornemste Digtere deres Værker, ofte førend disse endnu vare bekjendtgjorte; og Digteren fandt sig ikke blot belønnet ved den Ære, at foredrage sit Værk i en saadan Kreds, men ogsaa ved den Opmærksomhed, hvormed han hørtes, og den Skjønsonhed, hvormed Bifaldet gaves.

I Hoffets mindre Kredse fandt ogsaa andre Meddelelser Sted, blandt andet Fremvisningen af nye Forsøg.

Man bør vistnok ikke nægte, at *Christian den ottende* havde nogen Forkjærlighed for det Aristokratiske; men det fortjener at fremhæves, at denne Tænkemaade var langt fra at have taget et indsnævrende Herredømme hos ham. Alle Arter af Fortjenester trak han til sig, og en høi Rang agtede han ikke fornøden til at give en Mand Adgang til Hoffet; man saae nu og da Mænd uden enten Fødselsrang eller endog nogensomhelst Titel indførte i hans Kreds.

Blandt Exemplerne paa, at han vidste at tilsidesætte vedtagne Høihedsformer for ædelere Hensigter, fortjener det maaskee at anføres, at han som Prinds i nogle Aar flittigt besøgte de Forelæsninger, jeg pleier maanedlig at holde over de nyeste Opdagelser, og som da, ligesaavel som det endnu skeer, besøgte af de forskjelligste Klasser, og hvor selv Haandværkslærlingen kan tage Plads paa Bænk med Mesteren, med Embedsmanden, med Studenten. I denne Tilhørerkreds sad ogsaa Prindsen. Jeg troer, at han ikke hertil bestemtes ene ved Foredragets Indhold, som han vel vidste, jeg ellers var beredt til at meddele ham, men at han tillige vilde give et udvortes Beviis paa sin Kjærlighed til Videnskaben, i den Overbeviisning, at saadant ikke kan være uden gavnlig Virkning.

Det viste sig allerede før hans Thronbestigelse, at hans Kjærlighed til Naturvidenskaben, Poesien og Kunsten ikke havde hindret ham fra at erhverve sig en stor Færdighed i Forretninger og disses Styrelse. De, der have havt Leilighed til herom at gjøre Erfaringer, vidste det allerede længe; under hans Regjering blev det almindeligt bekjendt. Vi selv havde inden for vort Selskab seet ham lede Forhandlingerne med en saadan Indsigt og Sands for det Rette, at han derved maatte vinde Høiagtelse, om hans Stilling i Samfundet end

slet ikke toges i Betragtning. Blandt de Virkninger, hans høie og mangesidige Dannelse havde i hans Kongeadfærd, fortjener det at nævnes, at han aldrig unddrog nogen Embedsmand sin Bevaagenhed for frimodig Modsigelses Skyld. Han kunde vel øieblikkeligt yttre sin Utilfredshed dermed – det hændte vel ogsaa som oftest, at det ikke lykkedes Modsigeren at opnaae nogen Meningsforandring hos Kongen, – men ubehagelige Følger havde man ikke at vente af sin Dristighed.

Det er bekjendt at Fleerheden, førend *Christian den ottende* kom paa Thronen, meente om ham, at han vilde skye de vidtløftige Regentarbeider, og meest overlade sig til tomme Livsnydelser. Denne Mening, som ingenlunde deelttes af dem, der kjendte ham, blev snart gjendrevet ved hans Kongeliv. Man fik Leilighed nok til at erfare, at han ikke vilde unddrage nogen Regjeringsgreen sin Opmærksomhed. Han fandtes utrættelig i at gjøre sig bekjendt med Sagerne, og han indlod sig med Sagkundskab endog i disses særegneste Enkeltheder. Maaskee turde man sige, at han heri gik forvidt, og hindrede sig selv i at nyde den Ro, som fordres til at overveie Rigets store og vidtudseende Anliggender; men det være mig tilladt, uden at ville afgjøre Noget imod en saadan Paastand, at bemærke, at hans Iver ikke savnede sine betydelige Virkninger. Hans Arbeidsomhed understøttedes ved en beundringsværdig Lethed i at finde Hovedindholdet af et gjennemlæst Papir. Man saae ham ofte gjennemløbe en overrakt Beretning strax ved Modtagelsen, og i en utrolig kort Tid at have opfattet dens Indhold saaledes, at han med fuld Sagkundskab kunde tale derom.

Det er bekjendt nok, men det fortjener dog høiligt at fremhæves, at hans Regentvirksomhed var fri for den Eensidighed, hvortil nu og da Regenter hengive sig, naar de i deres Ungdom meget have sysselsat sig med nogen Kunst eller Videnskab. Uagtet han med udmærket Held havde anvendt megen Tid paa Naturvidenskaben, kan man ingenlunde sige, at han som Konge fortrinsviis begunstigede den; han skjænkede den sin kongelige Forsorg paa samme Maade som andre vigtige Anliggender. Ligesaa forholdt det sig ogsaa med Kunsten. Det har endogsaa vakt mangen Klage, at han ikke begunstigede disse hans gamle Yndlingsgjenstande nok; men jeg troer dog, at man bør agte den Husholderiskhed, som han i disse Sager viste, og som hængte sammen med hans ligesaa vigtige som heldbringende Iver, for at sætte Statens Pengevæsen i en god Forfatning.

Idet jeg vil slutte dette Mindeskrift staaer jeg i et ganske nyt Tidsrum, ikke blot for vort elskede Danmark, men for hele Europa, ja man kan sige for hele Menneskeslægten. Den Tid, hvori jeg udarbeidede dette Mindeskrift, var en ganske anden end den nærværen-

de. Vel sandt, at den Frihedsaand, som nu saa mægtigt aabenbarer sig, levede i alle fremstræbende Mænd, fordrede og haabede store Forbedringer. Selv iblandt dem, som stræbte paa en Maade at tilbageholde den, efter deres Mening altfor iilsomme Fremstræben, gaves der Mange, som vilde det samme Maal for Menneskesamfundets Udvikling, men ikkun gave Hensynene paa de Farer, der kunde ledsage hvert Skridt, en større Vægt – men nu da Frihedsaanden har legemliggjort sig saa pludseligt, saa omgribende; paa eengang saa lovende, og saa faretruende – nu, siger jeg, vil man fordre at der skulde have været gjort denne Aand større Indrømmelser; men langtfra at gjøre mig skyldig i den Usandhed, der vilde ligge i en Omdannelse af min Fremstilling med saadanne Hensyn, vil jeg tvertimod slutte saaledes, som jeg fra først af havde foresat mig, og sige, hans dannede og om frie Forfatningers Nødvendighed oplyste Aand yttrede sig ogsaa i hans Regjering. Vel troede vi, at han i Udførelsen gik altfor langsomt frem; men det kunne vi dog ikke nægte, at den Konge, som i en Regjeringstid af ikkun 7 Aar har indført saamange Folkeaanden oplivende Indretninger, som vi allerede have nævnt, og forberedt endnu større, – han har ogsaa viist, at han som Konge ikke havde glemt den Agt for Frihed og Menneskerettigheder, hvorpaa han tidligere havde givet Beviser. Finde vi, at alt dette ikke var nok for vor betydningsfulde Tidsalders store Fordringer, saa lader os dog tilstaae, at det, seet fra det Staae, hvorpaa næsten alle Regjeringer nylig stode, ikke var lidet. Nu medens Aandernes mægtige Bevægelse vil være mindre skaansom i sine Fordringer, vover jeg den Modfordring, at man ved at bedømme ham ikke bør glemme at sammenligne ham med Tidsalderens andre Konger. Kan han ikke indskyde sig under en Domstol af sine Ligemænd, lad ham dog dømmes med sine Ligemænd, og det vil da vise sig, om han ikke ved Kongefærd staaer med ligesaamegen Ære iblandt dem, som ved Indsigter og Dannelsen.